

פרק ד'

משנה א'

הפאה של תבואה ופאת הכרם והאילנות **נתנת במחבר לקרקע** שנא' לא תכלה פאת שדך בקצרך – משמע שבזמן קצירה משאיר חלק שאינו קצור. **בדלית** בגפן שמודלית – מונחת על גבי קנים, **ובדקל** תמר שזה אילן גבוה, **בעל הבית מוריז** את הפאה ומחלק לעניים כי אם יטפסו הם לתפוס את הפאה עלולים לדחוף זה את זה וליפול ולהנזק. **רבי שמעון אומר** : בעל הבית מחלק פאה **אף בחליקי אגוזים** כיוון שהוא אילן חלק ויש גם בו חשש כני"ל, ואין הלכה כר"ש.

אפילו אם **תשעים ותשעה** עניים **אומרים לחלק** את התבואה שניתנת במחבר **ואחד אומר לבז** ועני אחד אומר שכל אחד יחטוף כמה שיצליח מן המחבר, **לזה שומעין** עושים כמו שאמר העני לבז, ואפילו אם הוא זריז או חזק יותר מכולם **שאמר כהלכה** כי ההלכה היא לתת פאה מן המחבר.

משנה ב'

בדלית ובדקל אינו כן אין הדין כך, אלא: **אפילו תשעים ותשעה אומרים לבז ואחד אומר לחלק**, **לזה שומעין** שומעין לזה שאומר שבעל הבית יחלק **שאמר כהלכה** כי אמר כהלכה.

משנה ג'

אם **נטל** אחד מן העניים **מקצת פאה** שכבר לקט **וזרקה על השאר** וזרק על הפאה שעדיין לא נלקטה, כדי שלא ישימו לב אליה וכך יוכל לקחתה, **אין לו בה כלום** ואפילו שד' אמות של אדם קונות לו, כאן לא התקינו שיקנה, כיוון שלוקח ברמאות לוקחים ממנו הכל גם מה שכבר לקט. **נפל לו עליה** הפיל עצמו עליה **ופרש טליתו עליה** או שפרס עליה בגד, **מעבירין אותה הימנו** בצורה כזו אין הוא זוכה בה, **וכן הדינים בלקט, וכן בעמר השכחה** שאם מרמה קונסים אותו ולוקחים ממנו הכל גם מה שכבר לקט.

משנה ד'

פאה המחוברת לקרקע **אין** העניים **קוצרין אותה במגלות, ואין עוקרין אותה בקרדמות**, (מגל – סכין מעוגלת לקצור התבואה, קרדום – מכוש חפירה), והטעם: **כדי שלא יכו איש את רעהו** תוך כדי בזיזה.

משנה ה'

שלוש אבעיות ביום: **בשחר ובחצות ובמנחה** שלושת הזמנים שבהם נותנים פאה לעניים הם בשחר, בחצות ובזמן המנחה. **רבן גמליאל אומר**: **לא אמרו אלא כדי שלא יפחתו** מה שאמרו לשלוש זמנים הכוונה שאם ירצה בעל השדה להוסיף – יוסיף כי הרי הכל לטובת העניים שיוכלו לאסוף בזמנים רבים. **רבי עקיבא אומר**: **לא אמרו אלא כדי שלא יוסיפו** הזמנים נאמרו לטובת בעל השדה שלא יטרידוהו, ועל כן מותר לו להפחית מהפעמים ובתנאי שיודיע לעניים. **וההלכה** שנותנים רק בשלושה זמנים הללו בלי להוסיף או להפחית כדי שהשעות תהיינה ידועות וידעו עניים לבוא. **של בית נמר** אנשי בית נמר או שהכוונה למשפחה מסויימת **היו מלקטין על החבל** היו קוצרים שורות שורות על ידי סימון בחבל **ונותנין פאה מכל אומן ואומן** ונתנו פאה מכל שורה, וכך יכלו עניים למצוא להם תמיד פאה, ולשבח מזכירים אותם כי קיימו בכל פעם מצווה במקום פעם אחת.

משנה ו'

נכרי שקצר את שדהו ואחר כך התגיר לפני שאגד את השיבולים לעמרים **פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה** כיוון שחיובם חל בשעת קצירה ובשעה זו היה עדיין גוי. **רבי יהודה מחייב בשכחה**, וטעמו: **לפי שאין השכחה** אין חיוב על השכחה **אלא בשעת העמור** רק בשעה שאוגדים לעמרים ובזמן זה כבר היה יהודי. ולת"ק פטור שכל שלא נתחייב בחיובי קמה שהם לקט ופאה פטור מחובת עומר – שכחה, והלכה כת"ק.

משנה ז'

הקדיש קמה ופדה אותה כשהיא עדיין **קמה** חייב בפאה ובלקט ושכחה לפי שחיובם חל בשעת קצירה ובשעה זו היתה ברשותו. **עמרין ופדה עמרין** הקדיש כשכבר נאגדה לעמרים ופדאה כשהיא עדיין עמרין, **חייב** בשכחה שהרי בשעת עימור הייתה ברשותו, וכל שכן שחייב בלקט ופאה שכבר התחייב בהם משעת קצירה. **הקדיש קמה ופדה עמרין** – **פטורה**, והטעם: **שבשעת חובתה** בזמן הקצירה והעימור שאז מתחייבים בלקט שכחה ופאה הייתה ברשות ההקדש **והיתה פטורה**.

משנה ח'

כיוצא בו אותו דין שלמדנו במשנה קודמת שייך לעוד מקרה. **המקדיש פרותיו עד שלא באו לעונת המעשרות** אדם שהקדיש פירות לפני שחייבים במעשר, **ופדאן** לפני שבאו לעונת מעשרות **חייבין** במעשר שהרי בזמן שבאו לידי חיוב מעשרות היו ברשותו ולא ברשות הקדש. [עונת מעשרות זהו הזמן שחייבים במעשר. **הזמן הראשון** בתחילת הבשלתם כגון בתבואה שכבר גדלה שליש ומחוברת עדיין, חייבת במעשר על אכילת קבע, אבל לא על אכילת ארעי. **הזמן השני** משנעשו גורן כגון תבואה לאחר מירוח שחל עליה חובת מעשר גם על ארעי]. במשנתנו מדובר על עונת המעשרות השניה. **המקדיש ופדה משבאו לעונת המעשרות** כלו' שהקדיש כשכבר התחייבו במעשר **ופדאן**, **חייבין** במעשרות כי השהייה בידי ההקדש לא גרמו שיפטר ממעשר. אבל אם **הקדישן עד שלא נגמרו** כשהקדיש עדיין לא התחייבו במעשר, **וגמרון הגזבר** ורק בידי הגזבר נתחייבו במעשר **ואחר כך פדאן**, **פטורין** ממעשר, והטעם: **שבשעת חובתן** שבשעה שהתחייבו במעשר **היו פטורין** כיוון שהיו ביד ההקדש הפטור ממעשרות.

משנה ט'

מי שלקט את הפאה אדם עשיר שלקט פאה **ואמר**: **הרי פאה זו לאיש פלוני עני**, **רבי אליעזר אומר**: **זכה לו**, וטעמו: אומרים **מיגו אחר מיגו** מתוך (מיגו) שיכול העשיר להפקיר נכסיו ולהיות עני ובמקרה זה יוכל ללקוט פאה, ומתוך (מיגו) שהיה יכול לזכות בפאה יכול לזכות בה בשביל אדם אחר. **וחכמים** חולקים **ואומרים**: **יתננה לעני שנמצא ראשון**, וטעמם: שאין מיגו אחר מיגו. אמנם יש מיגו שעני יכול לזכות לחבירו שמתוך שיכול לזכות לעצמו יכול גם לזכות לחבירו, אבל אין את המיגו שיכול לומר שמתוך שיכול להיות עני יכול לזכות לחבירו.

הלקט והשכחה והפאה של נכרי גוי שהניח בארץ ישראל לקט שכחה ופאה לעניים **חייב במעשרות** הלקט שכחה ופאה הללו חייבים במעשרות כיוון שגוי פטור מתרומות אלו ולא חל על זה הדין של לקט שכחה ופאה של יהודי. **אלא אם כן הפקיר** אם הגוי הפקיר את השדה הכל פטור ממעשר כיוון שהפקר פטור ממעשר.

משנה י'

איזהו לקט שעל זה אמרה התורה ולקט קצירך לא תלקט **הנושר בשעת קצירה**. **היה קוצר וקצר מלא ידו** כלו' שנעזר בידו – בזרועו כדרך הקוצרים שאוחזים ביד אחת וקוצרים בשניה, או **שתלש מלא קומצו** (בידו). מלא ידו – זה כשנעזר בזרוע, ומלא קומצו – זה מה שלקח באגרופו. **והכהו קוצ** ומהכאב פתח את ידו **ונפל** מה שקצר **מידו לארץ**, **הרי הוא של בעל הבית** מפני שנפל באונס, ורק מה שנפל בקצירה נקרא לקט שהרי כתוב לקט קצירך – לקט ממה שנפל בקצירה. **חוזרת המשנה לבאר את הרישא**: מה שייך לעניים כשנפל בשעת קצירה? **תוך היד ותוך המגל** מה שנשר מתוך היד או המגל שייך **לעניים**. **אחר היד ואחר המגל** ומה שנשר מנדנד היד או מכוח תנועת המגל שייך **לבעל הבית** כי אין זה לקט שנפל בדרך קצירה רגילה. אם נפל **מראש**

היד כגון שהיתה ידו מלאה ומהקצה נפל וראש המגל או שנפל מראש המגל, רבי ישמעאל אומר: לעניים שלשיטתו זה נחשב לנושר מתוך היד והמגל, רבי עקיבא אומר: לבעל הבית שלשיטתו זה נחשב לנושר אחר היד והמגל. והלכה כר"ע.

משנה י"א

חורי הנמלים תבואה שאגרו הנמלים בחורים שבתוך הקמה ונמצאו לפני שהתחילו לקצור הרי הן של בעל הבית שמן הסתם גררו הנמלים את התבואה הזו מן הקמה, אך מה שנמצא שלאחר הקוצרים אחרי שכבר התחילו לקצור, העליונים לעניים כי אולי גררו את הגרעינים הללו מן הלקט והתחתונים של בעל הבית ומה שנמצא בחורים למטה של בעל הבית כי יש סבירות שגררו אותם לפני הקצירה. כך סובר ת"ק. רבי מאיר אומר: הכל לעניים גם מה שבחורים למטה, וטעמו: שספק לקט, לקט אם יש ספק על תבואה אם היא לקט דינה כלקט כי כתוב לעני ולגר תעזב שתניח להם גם דברים שהם ספק, ויש עוד הוכחות לדין זה, והלכה כרבי מאיר.

שאלות חזרה – פרק ד'

משנה א'

- 1) כיצד נותנים פאה מתבואה, ומהיכן נלמד זאת?
2) כיצד נותנים פאה מדקל, ומדוע?
3) אם רוב העניים רוצים שבעל הבית יחלק את הפאה (בתבואה) ואחד רוצה לבזוז, מה הדין, ומדוע?

משנה ב'

- 4) ומה הדין במקרה הנ"ל בדלית ודקל, ומדוע?

משנה ג'

- 5) מתי לוקחים מעני את הפאה שכבר לקט?

משנה ד'

- 6) מדוע אין קוצרין במגלות ואין עוקרין בקרדומות?

משנה ה'

- 7) מתי זמן ליקוט הפאה?
8) מפני מה אמרו זמנים לפי רבן גמליאל?
9) מפני מה אמרו זמנים לפי רבי עקיבא?
10) מה שורש מחלוקתם?
11) על מה הזכירו את בית נמר לשבח?

משנה ו'

- 12) נכרי קצר שדהו והתגייר לפני שאגד בשיבולים, מה דינו לגבי לקט ופאה?
13) ומה דינו לגבי שכחה? ומה סברתם?

משנה ז'

- 14) הקדיש קמה ופדה קמה – מה דינו, ומדוע?
15) הקדיש עמרין ופדה עמרין – מה דינו, ומדוע?
16) הקדיש קמה ופדה עמרין – מה דינו, ומדוע?

משנה ח'

17) מתי זה עונת מעשרות, ועל מה מדובר במשנתנו?

18) באלו מקרים המקדיש פרותיו ופדאן חייב במעשרות, ומתי פטור? ומדוע?

משנה ט'

19) הלוקט למען עני פאה – מה הדין לרבי אליעזר, ומדוע?

20) ומה הדין לחכמים?

21) מתי לקט שכחה ופאה של נכרי חייב במעשרות, ומתי פטור ממעשרות?

22) בשאלה קודמת – מדוע חייב במעשרות? ובזמנים שהוזכרו מדוע פטור?

משנה י'

23) מהו לקט?

24) הכהו קוץ ונפל לארץ – מדוע שייך לבעל הבית?

25) מתי וודאי של עניים ומתי וודאי של בעל הבית?

26) מהו הדין בתבואה שבראש המגל?

27) מה שורש מחלוקתם?

משנה י"א

28) חורי הנמלים – למי שייך התבואה המונחת שם, ומדוע? ומה שיטת ר"מ?